DM MAGAZIN

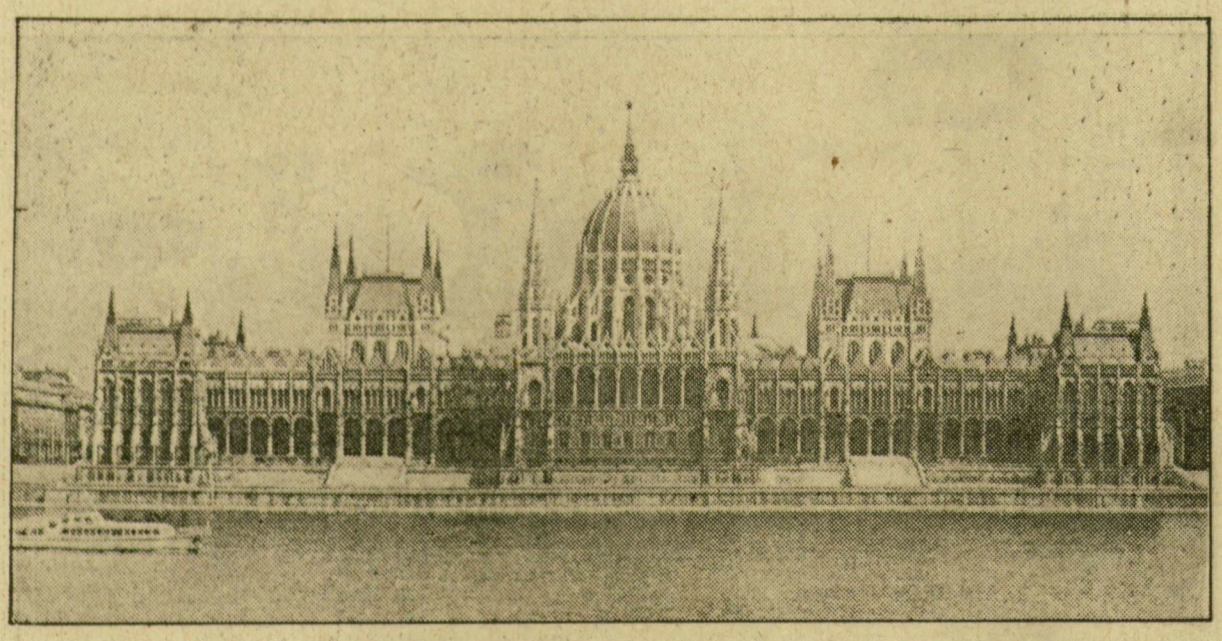

Száz éve rakták le az Országház alapkövét

Egy díszebéd és a hatodik pezsgő után megszólalt a nagy külföldi bank elegáns képviselője: *„Ez az Országház az ország rangját igazolja. Higgyék el uraim, az ilyen rangos országnak szívesebben adunk kölcsönt!"* — Négy éve történt ez a díszebéd és *október 12-én lesz száz éve, hogy elkezdték a magyar Országház építését.*

Még 1843-ban a pozsonyi országgyűlésen tárgyaltak arról, hogy állandó otthont kellene már építeni. De az 1848—49-es szabadságharc után újra ránehezült az országra az osztrák megszállás, a titkosrendőrség terrorja. A nemzeti függetlenséget jelző nemzetgyűlés házát építeni? — ilyet nem szeretnek a megszállók. Aztán a kiegyezés és a honfoglalás közelgő ezredik évfordulója, az egyre erősbödő gazdaságú, nagy ország kötelező önbecsülése következtében az 1880-as országgyűlés törvénybe iktatta: *„Az országgyűlés mindkét házát befogadó állandó Országháznak a főváros ötödik kerületében lévő Tömő-téren építése elrendeltetik."* Az 1875-től 1890-ig hivatalban volt Tisza Kálmán miniszterelnöksége alatt a 44 éves *Steindl Imre* pesti műegyetemi professzor elnyerte a pályázatot. A pályázat iránti igényt *Ipolyi Arnold* műtörténész így fogalmazta meg: *„...a nemzeti méltóságnak, s egyszersmind magasabb monumentális ízlés által, a nemzet e hazában való ezeréves létének méltó emléket kell állítani."*. Kedvenc építészeti stílusa — a gótika. Amikor elfoglalta akadémiai székét, hangsúlyozta: *„A középkornak e remek stílusa... lelkesedést keltő tökéletes szépségével, magasba törekvő határozott formáival az anyagi világnak a szellemi világgal való összeköttetését legszebben jeleníti... s életünk minden egyes tevékenységét külsejében is teljesen kifejezésre juttatni engedi."*

Az első kapavágás 1885. október 12-én történt. De mindjárt jött az első gond, amiről *Berkes Péter* így írt idén megjelent kötetében: *„A laza, vízzel átitatott talajra megfelelő alapozás nélkül elképesztő könnyelműség lett volna az óriási tömegű épületet felhúzni."* A „megfelelő alap" végül is az Országház egyik különlegessége lett. *A maga idejében világszenzáció. Egyetlen hatalmas — kevés híján 20 ezer négyzetméteres — összefüggő betontányér, amely az épület két végénél kettő, a közepe táján — a kupola alatt — hozzávetőleg öt méter vastag. Három és fél hónapig tartó, éjjel és nappal megszakítás nélkül végzett munkával készítették el..."*

Az építkezésen átlagosan ezer ember dolgozott, 17 éven át. Kétszáz kőfaragó több mint félmillió követ faragott az épület díszítésére. Negyvenmillió nagyméretű téglát raktak a falakba.

Ragaszkodtak hozzá: a legtöbb építési anyag, és minden ott dolgozó ember magyar legyen. A magyar munkáskezek új iparágakat hoztak létre, új szakmákat tanultak. Országházunk kedvéért jött létre Magyarországon a márványbányászat, s alakult ki a márványfeldolgozó ipar. Az egységes nemzeti akarat folytán — bár maga az épület csak 1902-ben készült el —, de Magyarország fennállásának ezredik évfordulóján már megtartották benne a meghatóan ünnepélyes országgyűlést.

És még mindig számok, a tények: *a Parlament építése idején a világ egyik legnagyobb épülete volt*, hossza 268 méter és 32 centiméter. Szélessége — középen — 118 méter 13 centiméter. A kupola teljes magassága, a toronyvégződés a felső rakparti járdától 96 méterre van. Az Országház térfogata 473 ezer köbméter, s ebben 50 darab, egyenként ötemeletes lakóház férne el. Nemzetközi hajós vélemény: a Dunán hajózó ember sehol nem kapnat ilyen építészeti látványosságot.

Országházunk Európa első teljesen légkondicionált épülete. Mint az avatáskor leírták: *„A magyar műszaki tudomány diadala és mintául szolgálhat a külföldnek."* A valóban bravúros berendezés belül télen-nyáron állandóan 20—22 fokos hőmérsékletet biztosít a kéménytelen épülettömbnek. Az összes fűtendő helyiség teljes térfogata 250 ezer köbméter és a berendezés óránként 200 ezer köbméter levegőt cserél ki, tehát majdnem a teljes levegőmennyiséget. Mindezt elsősorban nem legnajtó gépekkel, hanem a levegőelvezetés igen szellemes, változatos útjaival légmozgást hoztak létre. Például a csillárokból is áramlik a levegő, az ülésterem alatt pedig levegőpihentető aknák vannak. Egyáltalán: a légcsere önműködő és kétirányú, ha kell hűt, ha kell fűt, a ventillátorok többnyire csak biztonságos tartalékot jelentenek. S ami teljessé teszi a szenzációt: az évszázados rendszer ma is megbízhatóan, hibátlanul működik.

Az építészeti és műszaki értékek egy része tehát világviszonylatban is egyedülálló volt. Ha ezekhez a nemigen látható értékekhez hozzávesszük az Országház szabad szemmel is élvezhető, építőművészeti, festészeti, szobrászati, faragóművészeti, aranymíves értékeit, akkor teljes a magyar Parlament rangja. A benne lévő 160 hőmérő a 20—22 fok közötti hőmérsékletet is egyszerre méri. A kivételes építészeti, műszaki értékekből csak a legérdekesebbeket soroltuk fel. Országházunk építésének százesztendős évfordulója alkalmából építészeti rangjának jellemzésekeppen már csak egyetlen ritkaságot említünk meg: *Európában mindössze 12 darab van abból a 6 méter magas, 4000 kiló súlyú, egytömbbű svéd vörösbarna márványoszlopból, amiből 8 a magyar, 4 az angol parlamentben látható.*

FÖLDESSY DÉNES

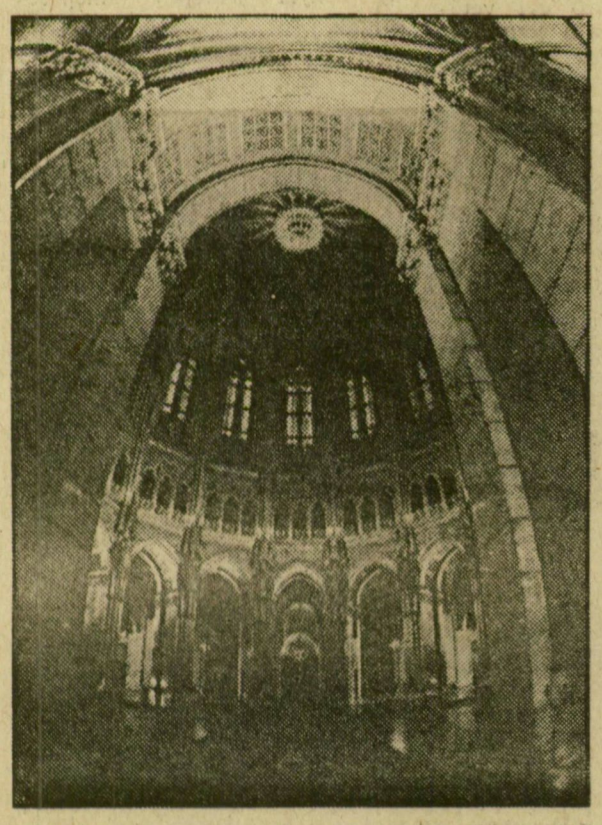

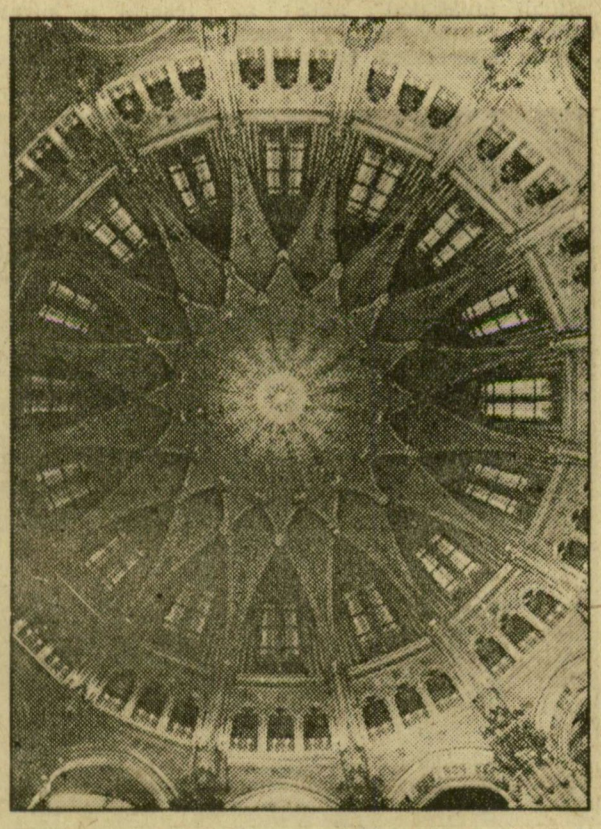

Műemlékvédelem — ma — nálunk

BESZÉLGETÉS BUGÁR MÉSZÁROS KÁROLLYAL, SZÍNEKRŐL, FÉSZEKRAKÁSRÓL, ÉRTÉKEK FOGLALATÁRÓL ÉS ARRÓL, HOGY MÉG NEM KÉSŐ...

— 1977 óta, hogy a két megye műemlékeit gondozom, számomra nem létezik határ Csongrád és Békés között. Amikor elkezdtem itt a munkám, 140—140 védett épületünk volt. Ma 240—240 körül tartunk, s még nincs vége, legalább százszáz védetté nyilvánítható épületről tudok... Ezek jegyzékbe vételéhez fotók, helyszínrajzok, adatok szükségesek. Elérhetjük hát a dunántúli megyék rangját.

— *Miért olyan fontos ez Bugár Mészáros Károlynak, az Országos Műemléki Felügyelőség dél-alföldi „területfelelősének"?*

— A figyelmetleneknek az Alföld nem tűnik érdekesnek, mert sík... És nem is akarják jobban megismerni, hátha akkor felül kéne vizsgálniuk előítéleteiket. Pedig például a tanyák a természetes anyagok utolsó menedékei, olyan helyek, ahol a „konfekció" a legkevesebb kárt tette. Ezt a tájat a romlatlan, egyenes jellemű emberhez hasonlíthatnám! Nagyon megszerettem. Jó olyan helyen dolgozni, ahol nem aranak le mindent az elődök.

— *Közben persze változott a műemlékvédők szemlélete is.*

— A szemlélet fiatalodott, miközben az épületek, védendő értékek tovább öregedtek. Ma már az 1950-ig épült, műalkotásigényű, vagy történetileg nevezetes objektumokat is védetté lehetne nyilvánítani! De adódott egy újabb gond: hogyan óvjuk meg azokat az 1950 utáni építményeket, amelyekhez avatatlan kezek nyúlnak. (A legtöbb esetben még él az építész-tervező és tehetetlenül nézi végig műve „kárhozatát".) Igazi viták és ma már hihetetlennek tűnő éles harcok kísérték korábban a műemléki környezetbe tervezett épületek ügyét is. Az első, igazoló értékű vívmány a makói Kálvin téri iskola bővítése volt, ahol a „típusiskola" helyett országos figyelmet keltő mű született Sipos György építész keze nyomán — és Makón többé nem volt vita. Ma már a hivatalokban, tanácsoknál egyre több az azonos gondolkodású, tenni kész, értő partner.

— *A közvélemény azonban nem mindig megértő, például az épületek színezése sok spontán ellenvéleményt szül.*

— A felújítandó műemlékeknek olyan színt próbáltam adni, amellyel kiemelem a környezetéből, amely hangsúlyossá teszi és felkelti a figyelmet: ott valami fontos van.

— *Az elmúlt években Csongrádon, Szentesen, Szegváron, Mindszenten, Kisteleken befejeződött a templomok felújítása. És végére értek a legkomolyabb helyreállítási és restaurálási feladatnak, a kiszombori Árpádkori kerek templom munkálatainak. Az OMF tervezői, művészettörténészei, régészei, restaurátorai, építészei és építőmesterei, tehát a teljes szakgárda dolgozik egy-egy ilyen helyreállításon. Úgy hírlik, „fészket raknak" maguknak Szegeden.*

— A fészek az Oroszlán utca 6. szám alatti romantikus kereskedő-polgárházban lesz. Az átalakított üzletszárnyat eredetileg bontásra ítélték, de az OMF vállalta a felújítást, a homlokzat és a régi portáltáblák visszaállítását. Így a kellemetlen „folt" helyett egy újabb szép házzal gazdagodik a Belváros, megőrizve a Víz előtti Szeged egy részletét. Itt kapnak helyet a szegedi regionális kirendeltség irodahelyiségei. Az üzletportálok mögötti kiállítótér a műemlékvédelmi tevékenység bemutatásán kívül előadások tartására is alkalmas lesz.

— *A székház helyreállítása után a kirendeltség dolgozóinak legnagyobb feladata az alsóvárosi gótikus templom restaurálása lesz.*

— Folytatódik a falbontás, a befalazott ablakok kinyitása, a kapuk restaurálása, a késő román kori templom befalazott építőköveinek kibontása. Később kerül sorra a gótikus káptalanterem helyreállítása, tetejének megépítése. És különös izgalommal várjuk a kolostor kutatását és helyreállítását, hiszen az ott bemutatandó ferences kincstár — és talán a könyvtár — a város újabb látnivalója lehet. Időközben maga a tér is védett lett — ma már csak műalkotás igényű házak építhetők ott.

— *A kiaknázatlan szegedi nevezetességek egyike, hogy kezd elsorvadni a napsugaras házak kultusza, hogy várat magára a néhány megmaradt épület bemutatása.*

— Pedig az alsóvárosi Nyíl utcában hat ház is van, egymás közelében. Volna is köztük olyan épület, amelyben egy igazi „paprikásházat" mutathatnánk meg. Falvak, nagyközségek már eddig körülbelül száz helyen nyitottak meg népi lakóházat tájházként, szakkőri foglalkoztatóként — Szegeden ez eddig nem sikerült. Felsővároson más a helyzet: a Csaba utca 34. szám alatti napsugaras ház szobrászműterem — művészház lesz. De nem sikerült még a hajósgazdaházak jövőjét elrendezni és újra gazdát keres a Maros utcai tímárház.

— *A városkép alakulásában az „apróságoknak" egyre nagyobb szerepet szánnak.*

— Hadd hozzam elő követendő példának a Klauzál tér 7. kontrasztvilágítású sárgaréz betűit, a Parfüméria, a Szeged Tourist és az Országos Filharmónia feliratait. Szeretnénk, ha Szegeden is elterjednének a figurális konzolos cégérek, ha jó irányba terelhetnénk a kirakatszekrény- és pavilonépítési kedvet, ha a klasszicista és romantikus házak portáljaira visszakerülnének a karakteres fatáblák. Sajnos, a Virág eredeti asztalait, székeit eladták, de a régi Párizsi áruház díszes üzletbelsője még megvan! Csak éppen nem akad, aki hasznosítaná. Fontosnak tartom, hogy Szentesen, a Petőfi utcában sikerül bemutatnunk egy kisvárosi értelmiségi család egykori otthonát — ez lesz Gyula után a második polgárházmúzeum az országban.

— *Egy ilyen vissza- és kicsit előre is pillantó beszélgetés végén szinte kötelező a kérdés: mit hoz a jövő?*

— Nagy vágyam, hogy egyszer a szegvári várat és kastélyt helyreállítsuk, berendezzük. Hogy kiürülhessen a tanyai iskolaraktár, ahol a kastélybeli Károlyi-bútorok várják jobb sorsukat. Persze gyűjteni is kellene hozzá, de talán még nem késő! Megmaradt a kastély barokk franciakertjének tervrajza is — újbóli megvalósításra vár. Vagy ott a nagymágocsi park, amiből a kastély mai lakói egy-két hektárt használnak. Ha az 54 hektár tényleges, de kihasználatlan értékét vesszük, kiderül: olcsóbb volna, ha az öregek a Gellért Szállóban laknának. Gyulai mintára miért ne kereshetnénk ott az adott természeti környezethez termálvizet?... Ami a konkrét terveket illeti: Vásárhelyen felújítják a bank kupoláját, és megindul a református ótemplom helyreállítása. (Órája az országban a legöregebb, az ecsedi Báthori-várból került ide. A karzamellvédeket, a papi széket, a szószék hangvetőjét — melyek most múzeumokban és raktárakban „időznek" — szeretnénk visszahelyezni.) Megérett a felújításra a tápéi és az őföldeáki templom. Konzerválni kellene a csomorkányi romot, a fábiánsebestyéni templom és a szélmalom maradványait. És végre a kiszombori romantikus Rónay-kastéllyal, meg a klasszicista magtárral is kellene valamit kezdeni! Hátra van még sok görögkeleti vagy ortodox egyházi templom ikonjainak, ikonosztázainak restaurálása, a katolikus templomok barokk oltárképeinek, szószékeinek konzerválása is — s ezzel még nem adtam teljes felsorolást! Láthatja: szükség van a munkánkra.

PÁLFY KATALIN